

MAURICE MERLEAU-PONTYN AJATTELUSTA JA ELÄMÄSTÄ

Suuri ja vilpiton oli kollegoiden, oppilaiden ja ystävien tyrmistys, kun he tuona lauantai-iltapäivänä saattoivat Maurice Merleau-Pontyn ruumiin hautaan. Kun hautaus oli toimitettu, kukin kiirehti lähtöään; puheita ei pidetty, enkä usko kenenkään sitä pahoitelleen: tämä kuolema, mitä epätodennäköisin, oli kirjaimellisesti *tukahduttanut puheen*.

–Paul Ricoeur

Maurice Merleau-Pontya (1908–1961) jäivät kaipaamaan aikalaiset Simone de Beauvoir, Claude Lévi-Strauss, Jean-Paul Sartre, Jacques Lacan, Paul Ricoeur, Alphonse de Waelhens, Claude Lefort ja Jean Hyppolite. Merleau-Pontyn kuoleman järkyttävyyttä on yhä näkyvässä hänen viimeisten töidensä keskeneräisyydessä. Ricoeur puhuu jopa kaksinkertaisesta järkytyksestä: Merleau-Pontyn luennot olivat osoittaneet, mihin suuntaan hänen ajattelunsa oli kulkemassa, mutta lisäksi keskeneräinen ja aina uudistuva puhe kuului olennaisesti hänen filosofiaansa. Keskeneräisyyden filosofia jäi keskeneräiseksi. Hänen ajattelulleen ei ollut välittömiä seuraajia 1960-luvun Ranskassa, jossa oli käynnissä filosofinen sukupolvenvaihdos.

Merleau-Pontyn mukaan filosofia tekee avauksia ja seuraa eroja, se ei ole työskentelyä jo valmiilla maaperällä. Hänen virkaanastujaisluentonsa sanat on kaiverrettu Collège de Francen seinään: ”Ei saavutetut totuudet, vaan vapaan tutkimuksen idea.” Merleau-Pontyn teokset eivät ehkä muodosta systemaattista ja valmista kokonaisuutta, mutta hänen työnsä keskustelee useiden ajatussuuntausten, esimerkiksi fenomenologian, strukturalismin, psykoanalyysin, feministisen filosofian ja marxilaisen teorian, kanssa. 1990-luvulta lähtien hänen kirjoituksiaan on käsitelty kasvavassa määrin eri näkökulmista.

Merleau-Ponty opiskeli filosofiaa École normale supérieuressä Léon Brunschvicgin oppilaana. Valmistuttuaan hän perehtyi Edmund Husserlin fenomenologiaan ja kävi lukemassa tämän käsikirjoituksia Leuveniin perustetussa Husserl-arkistossa, millä oli lähtemätön vaikutus hänen ajatteluunsa. Merleau-Pontyn väitöskirjatutkimukset *La structure du comportement* (1942) ja *Phénoménologie de la perception* (1945) ovat myös tieteen kannalta kiinnostavia: ne ovat yhtä paljon fysiologian, biologian ja psykologian kuin filosofian alueella. Toisen maailmansodan aikana Merleau-Ponty

toimi vastarintaliikkeessä ja sodan jälkeen perusti yhdessä Sartren ja Beauvoirin kanssa lehden *Les Temps Modernes*. Siihen hän kirjoitti paljolti marxilaisuudesta ja ajankohtaisista yhteiskunnallisista tapahtumista. Vuosina 1949–1952 Merleau-Ponty työskenteli ja opetti Sorbonnessa lapsipsykologian professorina ja vuonna 1952 hänelle myönnettiin Collège de Francen filosofian professori, jota hän hoiti elämänsä loppuun saakka. Viimeiset suuret kirjoitushankkeet *La prose du monde* (postuumisti 1969) ja *Le visible et l'invisible* (postuumisti 1964) jäivät kesken. Merleau-Pontyn viimeiseksi elinaikana tehdyksi julkaisuksi jäi kuvataidetta ja näkemistä käsittelevä *L'Œil et l'Esprit* (1961).

Suomessa kiinnostus Merleau-Pontyn ajatteluun on ollut 80-luvulta asti kasvavaa. Timo Kaitaro on kirjoittanut Merleau-Pontyn ajattelusta ensimmäisen opinnäytetyön *Maurice Merleau-Pontyn filosofisesta antropologiasta cartesiolaisen dualismin kritiikkinä* vuonna 1984. Sara Heinämaa puolestaan on laatinut ensimmäisen suomenkielisen Merleau-Pontyn ajattelua käsit-

televän väitöskirjan *Ele, tyyli ja sukupuoli: Merleau-Pontyn ja Beauvoirin ruumiin fenomenologia ja sen merkitys sukupuoliky-symykselle* (Gaudeamus, 1996). Ensimmäinen suomenkielinen Merleau-Ponty-kommenttaari on Juho Hotasen kirjoittama *Lihan lasko – Merleau-Pontyn luonnos uudesta ontologiasta* (Tutkijaliitto, 2008).

Tässä *Tiede & edistys* -numerossa julkaistavat artikkelit perustuvat 12. marraskuuta 2008 pidetyille esitelmille seminaarissa *Ajattelun elämä*, joka järjestettiin Merleau-Pontyn sadannen syntymävuoden kunniaksi. Seminaarin järjestivät Sara Heinämaa, Hermanni Yli-Tepsa ja Juho Hotanen. Esitelmät lähestyivät Merleau-Pontyn ajattelua hyvin erilaisista näkökulmista. Puhujina olivat Miika Luoto, Joonas Taipale, Pauline von Bonsdorff, Erika Ruonakoski, Sara Heinämaa, Susanna Lindberg, Juho Hotanen ja Hermanni Yli-Tepsa. Puheenjohtajina toimivat Martina Reuter ja Timo Kaitaro. Seminaari järjestettiin yhteistyössä Helsingin yliopiston Tutkijakollegiumin, Ranskan kulttuurikeskuksen ja Ranskan suurlähetystön kanssa.